

HUKUK MUHAKEMELERİ KANUN TASARISI'NIN NOTERLERİ İLGİLENDİREN HÜKÜMLERİNİN TESPİTİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

The Identification and Evaluation of Provisions of Law
on Code of Civil Procedures Related to Notaries

Prof. Dr. Süha TANRIVER*

ABSTRACT

Civil Procedure Law (No. 1086) has been amended almost thirty times after its entry into force. These amendments have been aimed at ensuring expeditious, simple and inexpensive judiciary. However, the scope of the amendments has mostly been related to changing certain articles of the law or changing institutions in order to eliminate shortcomings in implementation and to address controversial issues.

It can be said that the most important reason for preparing a new draft was to ensure the right to fair trial in Turkey. The provisions of procedural laws have to be in accordance with the commitments of European Convention on Human Rights to guarantee the right to fair trial. Because the right to fair trial entails the completion of trials within a reasonable time. Certain provisions of Civil Procedure Law therefore needed to be changed in order to meet this criteria.

The draft law brings many changes to existing law and broadens the regulations relating to notaries. In this regard; the number of circumstances which require special authorization is increased, the authorization for preparing power of attorney is exclusively given to notaries, the term “deed” is replaced with the superior term of “document”; the ex-officio notary documents are regarded as conclusive evidence unless prove to be counterfeit; notary protection is provided for people who are not able to sign; a different regulation is introduced with respect to the allegations on forgery of official docemunts; notaries are charged with the duty of submitting documents in the event of requesting by them during case processing; provisions on recognition of the documents prepared by noteries of foreign countries, and many others are laid down in new draft.

Key Words: Civil Procedure Law, Notary, Power of Attorney, Deed, Document, Forgery.

---

* Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Usul ve İcra – İflâs Hukuku Anabilim Dalı Başkanı

ÖZET

1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu yürürlüğe girmesinden bugüne kadar yaklaşık otuz kez değiştirilmiştir. Bu değişikliklerin tümünde, geciken yargının hızlanması, daha basit ve daha ucuz bir yargının sağlanması amaçlanmıştır. Ancak bu değişiklikler genellikle, uygulamada görülen aksaklıkların ve şikâyet edilen hususların giderilmesine yönelik belirli maddelerin veya belirli kurumların değiştirilmesi biçiminde yapılmıştır.

Yeni bir Tasarı hazırlanmasının nedenlerinden belki de en önemlisi, ülkemizdeki adil yargılanma hakkının sağlanabilmesidir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile taahhüt edilen adil yargılanma hakkının sağlanabilmesi için, usul kanunlarındaki hükümler uygun hâle kaçınılmazdır. Çünkü adil yargılanma hakkı, yargılamanın makul süre içinde tamamlanmasını gerektirmektedir. Makul süre içinde yargılama yapılabilmesi için, 1086 sayılı Kanunda yer alan ve engel teşkil eden hükümlerin değiştirilmesi gerekmiştir.

Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu Tasarısı, 1086 sayılı Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu'na göre birçok yenilik getirmiş ve noterlere ilişkin düzenlemeler oldukça genişletilmiştir. Bu bağlamda; davaya vekâlette özel yetki verilmesini gerektiren haller artırılmış, dava vekâletnamesi tanzim yetkisi münhasıran noterlere bırakılmış, senet kavramı yerine daha üst kavram olan "Belge" terimi tercih edilmiş; düzenleme şeklindeki noter senetlerinin, sahteliği ispat olunmadıkça kesin delil sayılacakları hususuna vurgu yapılmış; imza atamayanlar ile imza atmaya muktedir olmayanların noterler tarafından korunmaları sağlanmış; resmi senetlerde sahtelik iddiasına ilişkin farklı düzenleme getirilmiş; noterlere, görülmekte olan bir davaya istenmesi halinde belgeleri ibraz etme görevi yüklenmiş, yabancı ülke noterleri tarafından düzenlenen belgelerin iç hukukta tanınmasına ilişkin hükümler ile birçok yeni düzenleme tasarıda yer almıştır.

Anahtar Kelimeler: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, Noter, Davaya Vekâlet, Senet, Belge, Sahtecilik.

***

1. Davaya Vekâlete Özel Yetki Verilmesi

Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu Tasarısı'nın 80. maddesinde davaya vekâlette özel yetki verilmesini gerektiren haller, 1086 sayılı Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun (HUMK) konuyu düzenleyen 63. maddesine nazaran kapsam itibarıyla daha da genişletilmiştir. Tasarı'da, davaya vekâlette özel yetki verilmesini gerektiren hallerin arasına, davanın tamamında ıslah, yemin teklifi ve yeminin iadesi, başkasını tevkil, hakem sözleşmesi yapma, vekilin iflâsının istenmesi, konkordato teklifinde bulunma ve konkordatoya muvafakat verme, sermaye şirketleri ve koopera-

tiflerin uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırılması teklifinde bulunma ve bu teklife muvafakat etme, alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına müracaat, kanun yollarına başvurudan feragat, yargılamanın iadesi yoluna başvuru, hâkimlerin fiili sebebiyle Devlet aleyhine tazminat davası açılması ve ferdileştirmek suretiyle kişisel hakların takibi için dava açılması ve yürütülmesi halleri de ilâve edilmiştir. Bu bağlamda, özel yetki verilmesini gerektiren işlemler arasına, Anayasa Mahkemesi’ne kişisel başvuruda bulunmanın da dâhil edilmesi uygun olur.

2. Dava Vekâletnamesi Tanzim Yetkisi

Tasarı’nın 82. maddesinde ise, ister düzenleme ister onaylama biçiminde gerçekleştirilmiş olsun, **dava vekâletnamesi tanzim yetkisi münhasıran noterlere bırakılmış;** 1086 sayılı Kanun’un 65. maddesinde yer alan düzenlemeden farklı olarak, bu bağlamda, sulh hâkimlerine, nahiye meclislerine ve ihtiyar heyetlerine tanınmış bulunan yetki tümüyle kaldırılmıştır. Yine, aynı maddede, 1086 sayılı Kanun’un 66. maddesinde yer almış bulunan düzenlemeye de açıklık kazandırılması suretiyle, avukatların, açtıkları veya takip ettikleri tüm dava ve işlerde, noter tarafından düzenlenen ya da onaylanan vekâletnamenin aslını veya kendileri tarafından aslına uygunluğuna dair bir kayıt düşülmek suretiyle onaylanmış bir örneğini, dava ve takip dosyasına konulmak üzere ibraz etme zorunluluğuyla karşı karşıya buldukları hususuna vurgu yapılmış ve yine Tasarı’nın 120. maddesinin (f) bendinde de, usulüne uygun olarak düzenlenmiş bir vekâletnamenin dava dosyasına konulmak üzere ibraz edilmiş bulunması, açıkça bir dava şartı haline getirilmiştir. Bu bağlamda, noterleri ilgilendiren ve vekâletname tanzimi evresinde gözetilmesi gereken diğer bir hüküm de, Tasarı’nın 78. maddesinde yer almaktadır. Bu düzenlemede, davanın vekil aracılığıyla açılması veya yürütülmesi halinde, davaya vekâlet bağlamında da Hukuk Muhakemeleri Kanunu ve diğer kanunlardaki bu konuya ilişkin özel hükümlerin dışında, Borçlar Kanunu’nun temsille ilgili hükümlerinin işlerlik kazanacağı öngörülmüştür. Sözü edilen düzenlemeyle, 1086 sayılı Kanun’un 60. maddesinde yer alan ve yanlış anlaşılmaya müsait bir biçimde kaleme alınmış bulunan kurala açıklık kazandırılmıştır.

3. Belge Kavramı

Tasarı’nın 205. maddesinde, senet kavramını da içeren ve ona nazaran kapsam itibarıyla daha geniş ve üst bir kavram konumunda bulunan “**belge**” kavramına yer verilmiştir. 1086 sayılı Kanun’dan farklı olarak,

Hukuk Muhakemeleri Kanun Tasarısı, ispat hukuku bağlamında, merkezi bir kavram, olarak senet kavramından daha geniş ve onu da içeren üst bir kavram olan belge kavramını esas almıştır. Tasarı'nın öngördüğü anlamda belgeden maksat, uyuşmazlık konusu vakıaları ispata elverişli, yazılı veya basılı metin, senet, çizim, plân, kroki, fotoğraf, film, görüntü ve ses kaydı gibi verilerle elektronik ortamdaki veriler ve bunlara benzer bilgi taşıyıcılarıdır. Bu kapsamda yer alan senetler, kesin delil olarak; diğerleri ise, kısmen (örneğin, ses ve görüntü kaydı, fotoğraf gibi) özel hüküm sebeplerini de içerir şekilde düzenlenmiş olan keşif delili (Tasarı m.294) bütününde; kısmen de Kanun'da düzenlenmemiş diğer bir delil olarak (Tasarı m. 198), ispat hukuku açısından, takdiri delil işlevi görecektir. Bu düzenleme çerçevesinde, noter senetleri dışında kalan noterlik işlemleri, belge kavramı kapsamı içerisinde değerlendirilebilecektir. Öte yandan, senetler dışında kalan ve belge kavramı kapsamı içerisinde mütalaa edilebilecek olan bazı hususlar da, noterlerin yapmış oldukları özel işler arasında yer alan emanet işleriyle (NK. m.62-67) ilişkilendirilmeye uygun bir nitelik arz etmektedir.

4. Senetle İspat Zorunluluğu ve İstisnaları

4 — 209. maddesinin (e) bendinde, hâlihazırdaki 1086 sayılı Kanun'un 294. maddesindeki düzenlemeye noterler bakımından açıklık getirilmek suretiyle, usulüne uygun bir şekilde teslim edilen senedin, noterlikte herhangi bir şekilde kaybolduğu kanısını kuvvetle uyandırabilecek delil ve emarelerin mevcudiyeti halinde, senetle, yani kesin delillerle ispatı gereken işlemin, tanık beyanı, yani takdiri delillerle de ispat edilebileceği hususu hüküm altına alınmıştır.

Tasarı'nın 210. maddesindeki düzenlemede, 1086 sayılı Kanun'un 295. maddesinde yer alan kural, dili de anlaşılır bir hale getirilmek suretiyle yeniden formüle edilmiştir. Sözü edilen düzenlemenin birinci fıkrasında, düzenleme şeklindeki noter senetlerinin, sahteliği ispat olunmadıkça, kesin delil sayılacakları hususuna vurgu yapılmıştır. Bu hüküm, düzenleme biçimindeki noter senetlerine ilişkin Noterlik Kanunu'nun 82. maddesinin 2. fıkrasında yer alan kuralla da, bir uyum içerisinde bulunmakta, bir paralellik göstermektedir.

Tasarı'nın 210. maddesinin 2. fıkrasında, onaylama biçimindeki noter senetlerinin de, aksi ispat edilinceye kadar kesin delil sayılacaklarına, yani resmî senetlerin ispat hukuku açısından tâbi oldukları hukukî rejime tâbi

bulunacaklarına işaret edilmiştir. Burada vurgulanması gereken diğer bir husus ise, onaylama biçimindeki noter senetlerinde, noterin senede vermiş olduğu resmîyetin, sadece imza ve tarihle sınırlı bulunduğu; senet metnini içermediğidir. Tasarı'nın 210. maddesinin 2. fıkrasındaki kural anlamlandırılırken, Noterlik Kanunu'nun 82. maddesinin 3. fıkrasında yer alan düzenlemenin de göz ardı edilmemesi gerekir.

Tasarı'nın 210. maddesinin 3. fıkrasında ise, düzenleme veya onaylama biçiminde gerçekleştirilen bir noter senedinin, sahte olduğu hususunda bir izlenimin uyanması halinde, mahkemenin, belgeyi düzenleyen yahut onaylayan noterden, bu konuda izahat vermesini isteyebileceği hususu hüküm altına alınmıştır.

5. İmza Atamayan veya Buna Muktedir Olamayanların Korunması

Tasarı'nın 212. maddesinde, imza atamayan (okuma-yazma bilmeyen) veya imza atmaya muktedir olmayanların, mühür, bir alet veya parmak izi kullanmak suretiyle yapacakları hukukî işlemleri konu alan belgelerin, senet niteliği kazanabilmesi, münhasıran noterler tarafından düzenleme biçiminde gerçekleştirilmiş olması koşuluna bağlanmıştır. Böylelikle, bir yandan, yapacakları hukukî işlemlerin doğuracağı hüküm ve sonuçlar konusunda imza atamayan veya imza atmaya muktedir olmayanların noterler tarafından aydınlatılmak suretiyle korunmalarının sağlanması; diğer yandan da, hukukî güvenliğin alt bir ögesi konumunda bulunan işlem güvenliğinin tesis edilmesi amaçlanmıştır (NK. m.1).

Tasarı'nın 212. maddesinde yer alan bu düzenleme ile 1086 sayılı Kanun'un 297. maddesinde öngörülen ihtiyar heyeti ve iki tanık huzuruyla işlem yapılması usulü tümüyle kaldırılmıştır. Yine, imza atamayan yahut atmaya muktedir olmayan kimselerin, cüzdanla iş yapmayı usul edinmiş kuruluşlarla (örneğin, bankalarla) olan işlemlerinde, kullanacakları mühür, kazanmış imza, işaret ve parmak izinin, önceden noterde bir örneği saklanmak üzere onanmış bulunmasının yeterli olduğu ve her seferinde, işlem icrası evresinde ayrıca böyle bir onayın aranmayacağı hususu hüküm altına alınmıştır (Tasarı m.212,II).

Tasarı'nın 212. maddesinin 3. fıkrasında ise, noterlerce bu şekilde gerçekleştirilecek olan belgeler için, ilgisinden, harç, vergi ve değerli kağıt bedelinin alınmayacağı hususuna vurgu yapılmıştır. Bu hüküm, noterler için önem arz eden, usul kanunu bağlamında öngörülmüş, yeni bir hüküm konumundadır.

6. Senette Sahtelik İddiası

a) Sahteciliğin İleri Sürülmesi

Tasarı'nın 214. maddesinin 4. fıkrasında ise, noter senetlerinin de dâhil bulunduğu resmî senetlerdeki yazı veya imza inkârının yani sahtelik olgusunun ileri sürülmesi hususunda, 1086 sayılı Kanun'un 314. maddesindeki düzenlemeden farklılık gösteren bir kurala yer verilmiştir. Buna göre, resmî senetlerde sahtelik olgusunun ileri sürülmesi, görülmekte olan bir davada dayanılan resmî senedin (özel plânda noter senedinin) sahteliğinin dile getirilmesi (yani, sahtelik iddiasında bulunulması) suretiyle, Tasarı'nın deyişle “ön sorun” şeklinde değil, ancak ve ancak, senet lehine olarak düzenlenmiş bulunan tarafın yani sıra senede resmîyet kazandıran makamı da (noteri de) taraf olarak göstermek suretiyle açılacak olan müstakil bir dava, yani sahtelik davası yoluyla ileri sürülebilecektir. Bu durumda, hâlihazırdaki düzenlemeden farklı olarak, adî senetlerin tâbi olduğu hukukî rejimden sapma gösterilmiş ve resmî senetlerdeki sahtelik olgusunun ileri sürülebilmesi, mutlaka ayrı ve bağımsız bir davanın, yani sahtelik davasının açılması koşuluna bağlanmış bulunmaktadır. Resmî senetler bağlamında yaratılmış olan bu farklılaşma, resmî senetlerin, kamu güvenine mazhâr senetler konumunda bulunmalarının doğal bir sonucudur.

b) Resmî Senette Yazı veya İmzanın İnkârı

1086 sayılı Kanun'un 317. maddesindeki düzenlemeden farklı olarak, Tasarı'nın 215. maddesinin 2. fıkrasında, bir resmî senetteki yazı veya imzanın inkârı halinde, bu senedin, yazı veya imzanın sahteliğinin bir mahkeme kararıyla sabit olmasına kadar geçen dönem içerisinde, yapılacak olan işlemlere esas alınabileceği hususu hüküm altına alınmış ve adî senetlerle resmî senetler arasında tâbi olunacak hukukî rejim ve hükümler açısından yaratılmış bulunan ayrılaşmaya da bir kez daha dikkat çekilmek istenmiştir. Yapılmış olan bu tespit, resmî senetler bütünü içinde yer alan noter senetleri açısından da geçerlilik taşır ve Noterlik Kanunu'nun 82. maddesinde öngörülen kuralla da paralellik arz etmektedir.

c) Sahtecilik İddiasının Mahkemece İncelenmesi

Tasarı'nın 217. maddesinde, noter senetlerinin de bir parçasını teşkil ettiği belgede sahtelik olgusunun mahkemece nasıl inceleneceği hususu, 1086 sayılı Kanun'un konuya ilişkin 308. ve 309. maddeleri de gözetilmek ve senet yerine kapsam itibariyle ona nazaran daha geniş bir kavram

olan “belge” kavramı kullanılmak suretiyle yeniden formüle edilmiştir. Tasarı’nın benimsediği modele göre, yukarıda da vurgulandığı üzere noter senetlerindeki yazı veya imzanın inkârı (yani noter senedinin sahteliği), görülmekte olan bir davada sadece sahteliğinin belirtilmesi suretiyle (ön sorun çıkaracak şekilde) değil; ancak ve ancak ayrı ve müstakil bir dava, yani sahtelik davası açılması suretiyle ileri sürülebilecektir. Mahkeme, açılan bu davada da, sahtelik incelemesini, Tasarı’nın 217. maddesinde öngörülen düzenleme çerçevesinde gerçekleştirecektir.

Anılan düzenleme, “*Bir belgenin sahteliğinin iddia edilmesi durumunda, bu hususta karşı tarafın açıklamaları da dikkate alınarak aşağıdaki sıra ile inceleme yapılarak öncelikle karar verilir:*

- a) *Hâkim, yazı veya imzayı inkâr eden tarafı isticvap ettikten sonra bir kanaat edinmemişse, huzurda bu kişiye yazı yazdırıp imza at-tirmek suretiyle elde ettiği belge ve diğer delilleri değerlendirir. Hâkim, sahtelik konusunda başka bir incelemeye gerek duymadan karar verebilecek durumda ise, gerekçesini açıkça belirtmek sure-tiyle, senedin sahteliği hakkında bir karar verir. İsticvap için mah-kemeye davet edilen taraf, belirtilen günde hazır bulunmadığı tak-dirdir, inkâr etmiş olduğu belgedeki yazı veya imzayı ikrar etmiş sayılır; bu husus kendisine çıkartılacak davetiyede ayrıca ihtar edi-lir.*
- b) *Yukarıdaki bent hükmüne göre yaptığı incelemeye rağmen, hâkim-de sahtelik konusunda kesin bir kanaat oluşmamışsa bilirkişi ince-lemesine karar verilir. Bilirkişi incelemesinden önce, mevcutsa, o tarafa ait olan karşılaştırmaya elverişli yazı ve imzalar, ilgili yer-lerden getirtilir. Bilirkişi, bu yazı ve imzalarla o mahkemede elde edilen yazı ve imzaları esas alarak inceleme yapar. Bilirkişi, ince-leme için gerekli görürse, kendi huzurunda tarafın yeniden yazı yazması veya imza atmasını mahkemeden talep edebilir”* şeklindedir.

Tasarı’nın 218. maddesinde yer alan ve 1086 sayılı Kanun’un 318. mad-desindeki kuralın büyük ölçüde sadeleştirilip yeniden formüle edilmesin-den ibaret bulunan düzenlemede, resmî senetler bağlamında, bir resmî senedin sahteliğine ilişkin mahkeme kararının kesinleşmesi halinde, se-nedi düzenleyen resmî makamın, kendisinde bulunan senet aslının altına sahte olduğuna dair bir kayıt düşmek suretiyle senedin iptali işlemini ger-çekleştirmesi gerektiği hususuna işaret edilmiştir. Bu düzenleme çerçeve-

sinde, “resmî senet” kavramı bütünü içinde yer alan bir noter senedinin, açılan sahtelik davası sonucunda sahteliğine karar verilir ve bu karar kesinleşirse, düzenleme biçimindeki noter senetlerinde noterlik dairesinde bulunan senet aslının (NK. m.84); onaylama biçimindeki noter senetlerinde ise, noterlik dairesinde bulunan imzalı örneğin altına (NK. m. 90, II), sahte olduğu yazılmak suretiyle iptal işlemi gerçekleştirilecektir.

Tasarı'nın 219. maddesinin 1. fıkrasında, sahtelik iddiasının sonunda haksız çıkan tarafın, kötü niyetli olması kaydıyla, bu sebeple ertelenen her bir duruşma için ayrı ayrı tahakkuk ettirilecek celse harçlarına ve talebin vâki olması halinde, yargılamanın uzaması sebebiyle diğer tarafın uğramış olduğu zararları tazmine mahkûm edileceği hususu hüküm altına alınmıştır. Bu düzenlemede, 1086 sayılı Kanun'un konuyu düzenleyen 313. ve 319. maddelerinde yer alan kurallardan farklı olarak, sahtelik iddiasında haksız çıkan tarafa (ön sorun şeklinde sahtelik olgusunu ileri süreren yahut sahtelik davası reddedilen tarafa) yaptırım uygulanabilmesi, kötüniyetli olması koşuluna bağlanmış ve bu suretle haklılık temeli bulunan sahtelik olgularının ileri sürülmesi engellenmeyerek, hak arama özgürlüğünün korunması amaçlanmıştır. Tasarı'nın 219. maddesinin 2.fıkrasında ise, resmî senetler bakımından yeni bir hükme yer verilmiştir. Anılan düzenlemeye göre, adî senetlerden farklı olarak, kamu güvenine mazhâr olmaları sebebiyle, resmî bir senetteki (noter senedindeki) yazı veya imzanın inkârı, yani açılan sahtelik davasının reddi halinde, kötüniyetli olarak bu davayı açmış olan kişiye uygulanacak yaptırımlar, adî senetler bakımından hesaplanacak tutar ve oranların iki katı olacaktır. Tasarı'nın 219. maddesinin 3. fıkrasında ise, 1086 sayılı Kanun'un 319. maddesinde yer alan düzenlemeden farklı olarak, hem adî senetler hem resmî senetler bakımından, sahtelik olgusunun ileri sürülmesi sebebiyle bilirkişi incelemesi yapılmasına karar verilmesinden önceki evrede gerçekleşmiş olması kaydıyla, sahteliğe ilişkin iddiadan (resmî senetlerde sahtelik davasından) vazgeçilmesi halinde, mahkemenin somut olayın özgün koşullarını da dikkate alarak, tazminattan indirim yapması yahut tazminata hiç hükmetmemesi olanağı yaratılmış ve bu suretle haksız bir biçimde dillendirilmiş olan sahtelik iddialarının veya açılmış bulunan sahtelik davalarının sürdürülmemesi sağlanmak istenmiştir. Yapılmış olan bu tespit, bir resmî senet olan noter senetlerini konu alan sahtelik davasından, mahkemece bilirkişi incelemesi yapılmasına karar verilmesinden önceki evrede vazgeçilmesi halinde de, işlerlik kazanacaktır.

d) Belgede Sahteciliğe İlişkin Hukuk ve Ceza Mahkemesi Kararları

Tasarı'nın 220. maddesinde, sahtelik hakkındaki hukuk ve ceza mahkemesi kararlarının birbirine etkisi düzenlenmiştir. Tasarı'nın 220. maddesinin 1. fıkrasında, 1086 sayılı Kanun'un 314. maddesinin 2. cümlesinde yer alan düzenlemeye paralel bir biçimde, günümüz Türkçesiyle belgenin sahte olmadığına (yani, sahtecilik fiilinin işlenmediğine) dair hukuk mahkemesi kararının kesinleşmesinden sonra, aynı belge bağlamında ceza mahkemesinde sahteciliği konu alan bir başka dava açılmayacağı, açılmışsa böyle bir davanın mesmu olmadığından dinlenemeyeceği hususu hüküm altına alınmıştır. Yine, Tasarı'nın 220. maddesinin 2. fıkrasında da, 1086 sayılı Kanun'un 315. maddesindeki kurala paralel olarak, ceza mahkemesince belgeyi düzenleyen hakkında ceza verilmesine yer olmadığı kararı ya da özellikle (delil yetersizliği gibi bir gerekçeyle) beraat kararı verilmiş bulunmasının, hukuk mahkemesinin belgenin sahte olup olmadığı hususunun tayinine yönelik olarak gerçekleştirdiği ya da gerçekleştireceği incelemesini, engelleyici herhangi bir etki doğurmayacağı hususu, hüküm altına alınmıştır. Bu düzenleme, Borçlar Kanunu'nun 53. maddesinde yer alan kuralla da, genel çerçevede bir paralellik arz etmektedir. Yapılan tüm bu tespitler, “**belge**” kavramı bütünü içinde yer alan noter senetleri açısından da geçerlilik taşımaktadır.

Tasarı'nın 221. maddesinde, 1086 sayılı Kanun'un 299. ve 304. maddelerinde yer alan düzenlemelerin kapsamı genişletilmiş ve yalnızca özel senet veya bu tür senetler yerine kaim olan kayıtların değil; resmî, özel her türlü belgenin, sadece aleyhine delil olarak kullanılabilir kimseyi değil, onun yanı sıra haleflerini de, özellikle küllî haleflerini de bağlayacağı hususu hüküm altına alınmıştır. Bu durumda, noterlerce düzenlenmiş veya onaylanmış olan senetler de, aleyhine delil olarak kullanılacak kimse nin yanı sıra, onun küllî haleflerini, yani mirasçılarını da bağlayıcı bir etki doğuracaktır.

7. Belgelerin İbrazı ve İncelenmesi

Tasarı'nın 222. maddesinin 2. fıkrasında, 1086 sayılı Kanun'un 322. maddesinin 1. fıkrasına paralel bir biçimde, belgenin aslını elinde bulunduran taraf, üçüncü kişi veya **resmî makamların** istenmesi halinde, talep edilen belgeyi mahkemeye vermek zorunda oldukları hususu hüküm altına alınmıştır. Anılan düzenlemede, sözü edilen “**resmî makam**” kavramının kapsamı içerisine noterlikler de dâhildir. Dolayısıyla, noterler de, görülmekte olan bir dava bağlamında, mahkemece, kendilerinde bulunan

bir belgenin aslının istenmesi halinde, bu belgeyi mahkemeye verme zorunluluğuyla karşı karşıyadırlar. Tasarı'nın 222. maddesinin 3. fıkrasında ise, 1086 sayılı Kanun'un 322. maddesinin 2. fıkrasına paralel olarak, mahkemenin, belge aslının verilmesi durumunda; belgenin saklanması için gerekli tedbirleri alacağı ya da istenildiğinde tekrar verilmek üzere, belgeyi ibraz edene, bu bağlamda belge aslı noterlikçe ibraz edilmişse noterliğe, geri verebileceği hususu hüküm altına alınmıştır.

a) Belge İbrahimde “Kurum” Kavramı

Tasarı'nın belge aslının ibrazı usulü başlığını taşıyan 223. maddesinin 1. fıkrasında, dili de sadeleştirilmek suretiyle 1086 sayılı Kanun'un 311. maddesinin 1. fıkrasına paralel olarak, bir kişi veya kurumun elinde bulunup mahkemeye teslim edilmesi gereken bir belgenin aslı istendiğinde, kişi veya kurumun bulunduğu ya da belgenin teslim edileceği yerdeki asliye mahkemesi tarafından örneği onaylanarak, aslının mahkemeye gönderileceği yahut teslim edileceği hususu hüküm altına alınmıştır. Bu ibraz usulü, aslı noterlikte bulunup da, noterlikçe mahkemeye ibraz edilmesi gereken belgeler açısından da geçerlilik taşır. Çünkü Tasarı'nın 223. maddesinin 1. fıkrasında sözü edilen “**kurum**” kavramının kapsamı içerisinde noterlikler de dâhildir. Tasarı'nın 223. maddesinin 2. fıkrasında ise, 1086 sayılı Kanun'un 311. maddesinin 2. fıkrasının 1. cümlesindeki düzenleme, dili de sadeleştirilmek suretiyle yeniden formüle edilmiş ve bu düzenlemede, mahkemece onaylanmış belge örneğinin, aslı gibi hüküm ifade edeceği hususuna vurgu yapılmıştır.

b) Özel Ortamda Korunması Gereken Belgelerin İncelenmesi

Tasarı'nın 224. maddesinin 1. fıkrasında, 1086 sayılı Kanun'un 323. maddesinin 1. ve 2. fıkralarında yer almakta olan düzenlemeler, günümüz koşulları da dikkate alınmak suretiyle yeniden formüle edilmiş ve bu düzenlemede, özel bir ortamda korunması gereken ya da taşınması güç olan belgelerle, özellikle bulunduğu yerden çıkartılmasında sakınca bulunan belgelerin bir davada delil olarak gösterilmesi durumunda, bu belgelerin, hâkim veya bilirkişi tarafından yerinde inceleneceği ya da mahkemeye sunulmuş örneklerinin asıllarıyla karşılaştırılacağı; inceleme sonunda bir tutanak düzenleneceği ve ihtiyaç duyulması halinde, uygun teknik araçlarla belge aslının kaydedilebileceği hususu hüküm altına alınmıştır. Koşulları oluşmuşsa, bu düzenleme, noterliklerde bulunan belgeler açısından da işlerlik kazanabilecektir.

Tasarı'nın 224. maddesinin 1. fıkrasında yer alan bu kural, 201. maddesindeki kuralın, belgeler bazında somut uygulanma biçimlerinden birisidir.

Tasarı'nın 201. maddesinde yer alan ve 1086 sayılı Kanun'un 242. maddesinin 1. cümlesiyle paralellik gösteren düzenlemede, tarafların ellerinde bulunmayan ve incelenmesine karar verilen delillerin getirilmesi için, mahkemece ilgili resmî makam ve mercilerle üçüncü kişilere durumun bildirileceği; mahkemeye getirilmesi mümkün olmayan delillerin de, bulunduğu yerde incelenebileceği hususu hüküm altına alınmıştır. Yine, Tasarı'nın 203. maddesinin 2. fıkrasında, 1086 sayılı Kanun'un 242. maddesinin 2. fıkrasının 2. cümlesine paralel bir biçimde, başka yerde bulunan ve mahkemeye getirilemeyen delillerin, o yerde istinabe yoluyla toplatılabileceği hususuna da vurgu yapılmıştır.

Tasarı'nın 224. maddesinin 2. fıkrasında ise, mahkemeye getirilmesi zor veya sakıncalı olan belgenin, yerinde incelenmesine engel olunması halinde, hâkim tarafından, engel olan hakkında, engellenmenin sebebiyet verdiği giderlerle 500 TL'den 5.000 TL'ye kadar disiplin para cezası ödemeye mahkûmiyet kararı verilebileceği, gerektiğinde engellenmenin zor kullanmak suretiyle aşılabileceği hususu hüküm altına alınmıştır. Yaptırım öngören bu düzenleme, yeni bir düzenlemedir.

c) Ticarî Defterlerin İbrazı ve Delil Olması

Tasarı'nın ticarî defterlerin ibrazı ve delil olması başlığını taşıyan 228. maddesinde, yine, noterleri ilgilendiren bir usul hükmü yer almaktadır. Anılan düzenlemenin 2. fıkrasında, ticarî defterlerin, ticarî davalarda delil olarak kabul edilebilmesi için, Kanun'a göre eksiksiz ve usulüne uygun olarak tutulmuş, açılış ve kapılış onayları yaptırılmış ve defter kayıtlarının birbirini doğrulamış olması şart koşulmuş; 4. fıkrasında ise, açılış veya kapanış onayları bulunmayan ve içerdiği kayıtlar birbirlerini doğrulamayan ticarî defterlerdeki kayıtların, sahibinin lehine değil; ancak aleyhine delil oluşturabileceği hususu hüküm altına alınmıştır.

Noterlik Kanunu'nun 68. maddesi uyarınca, ticarî defterleri onaylamak, noterlerin yapabileceği özel işlerdendir. Görüldüğü üzere, usulüne uygun olarak noterlerce onaylanmamış ticarî defterlerdeki kayıtların, sahiplerinin lehine değil de; ancak aleyhine delil teşkil edebileceği hususuna vurgu yapılmak suretiyle, hukukî güvenlik unsuru olan noterin onayının önemine, ispat hukuku bağlamında, bir kez daha dikkat çekilmiştir.

d) Yabancı Dilde Yazılmış Olan Bir Belgeye Dayanılması

Tasarı'nın 229. maddesinde, yabancı dilde yazılmış belgelerle ilgili olarak 1086 sayılı Kanun'un 325. maddesinde yer alan düzenleme, günümüz Türkçesiyle yeniden formüle edilmiştir. Anılan düzenlemeye göre, yabancı dilde yazılmış olan bir belgeye dayanan taraf, bu belgenin resmî tercümesini de mahkemeye sunmak zorundadır. Mahkemenin de kendiliğinden yahut diğer tarafın talebi üzerine, yabancı dilde yazılmış olan belgenin resmî tercümesini, bu belgeyi ibraz etmiş olan taraftan istemesi mümkündür. Resmî tercümenin ibrazının istenmesi halinde, devreye girecek olan kurum ise, noterlik kurumudur. Çünkü, belgeleri, bir dilden başka bir dile çevirmek, noterlerin genel görevleri arasında yer almaktadır (NK. m.60/6; m.103, m.104).

8. Yabancı Resmî Belgelerin Yetkili Makamlarca Tasdiki

a) Yabancı Resmî Makamlarca Düzenlenen Senetler

12 ———
Tasarı'nın 230. maddesinin 1. fıkrasında, 1086 sayılı Kanun'un 296. maddesindeki düzenlemelerden bazı yönlerden sapma gösterilse bile, bu maddedeki temel espri korunmak suretiyle, yabancı resmî belgelerin yetkili makamlar tarafından tasdiki zorunluluğuyla ilgili özel bir hüküm sevk edilmiştir. Anılan düzenlemeye göre, yabancı devlet makamlarınca hazırlanan resmî belgelerin, Türkiye'de bu vasfı taşıması, belgenin verildiği devletin yetkili makamı veya ilgili Türk konsolosluk makamı tarafından onaylanması koşuluna bağlıdır. Yine, aynı maddenin 2. fıkrasında ise, Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası sözleşmelerin yabancı resmî belgelerin tasdikiyle ilgili hükümlerinin saklı tutulduğu hususuna açıkça vurgu yapılmıştır. Bu yapılmamış olsaydı dahi, yabancı resmî belgelerin tasdikiyle ilgili özel usul hükümleri öngören milletlerarası sözleşmeler, Anayasa'nın 90. maddesinin 5. fıkrası hükmü uyarınca, kanunlaşması halinde Tasarı'nın 230. maddesinin 1. fıkrasında öngörülen düzenlemeden, öncelikli olarak işlerlik kazanacaktır.

Tasarı'nın 230. maddesinin 1. fıkrasında yer alan düzenlemenin, 1086 sayılı Kanun'un 296. maddesinde yer alan kuraldan farklılaşan boyutları, yeni düzenlemede, sadece resmî senetten değil; bu senetleri de içeren resmî belgelerden söz edilmiş bulunması ile onay vermeye yetkili makamlar arasında belgeyi veren devlet ülkesinin sınırları içerisinde görev yapan Türk konsolosluk memurlarının yanına belgeyi veren devletin yetkili makamının da ilâve edilmiş olmasıdır. Halbûki, mevcut yasal düzenleme çerçevesinde, yabancı ülkede düzenlenmiş olan bir resmî senedin,

Türkiye’de bu vasfı taşıyabilmesi, yani ispat gücü ve icra edilebilirlik açısından Türkiye’deki muadili resmî makamlarca gerçekleştirilmiş olan bir senetle eşdeğer bir işleme tâbi tutulabilmesi için, kural olarak, sözü edilen belgeye, o devlet kanunlarına göre yetkili makam tarafından usulüne uygun olarak düzenlendiğine dair bir onayın, oradaki Türk konsolosunca verilmesi şart idi; o devletin yetkili makamının vermiş olduğu onay, bu bağlamda, tek başına yeterli değildi. Öngörülen bu düzenlemeyle, yabancı resmî belgenin, Türkiye’de bu vasfı kazanabilmesi için, belgenin verildiği devletin yetkili makamının, o devlet kanunlarına göre belgenin usulüne uygun olarak ve yetkili resmî merci ya da kişilerce gerçekleştirildiğine dair bir onayı vermesi, tek başına yeterli olacak; oradaki (belgenin düzenlendiği ülkedeki) Türk konsolosluk memurunun da bu belgeye onay vermesi artık aranmayacaktır.

b) Yabancı Noterlerce Düzenlenen Belgeler

Yabancı resmî belgelerin tasdikiyle ilgili özel bir rejim öngören en önemli milletlerarası hukukî düzenleme, noterlikçe gerçekleştirilen resmî senetlerinde kapsamı içerisinde yer aldığı ve Türkiye’nin de taraf olduğu Yabancı Resmî Belgelerin Tasdiki Mecburiyetinin Kaldırılması Hakkındaki Lahey Sözleşmesi’dir. Bu çerçevede, yabancı devlet noterince gerçekleştirilmiş olan bir noter senedine, Türkiye’de resmî bir kimlik tanınabilmesi ve Türk noterince gerçekleştirilmiş olan senetlere tanınmış bulunan ayrıcalıklardan, bu senedin de yararlandırılabilmesi için, senedi düzenleyen noterin mensubu bulunduğu devletin, Yabancı Resmî Belgelerin Tasdiki Mecburiyetinin Kaldırılması Hakkındaki Lahey Sözleşmesi’nin tarafı olup olmadığına bakmak gerekir. Senedi gerçekleştiren noterin bulunduğu devlet, bu Milletlerarası Sözleşme’ye taraf ise, bu noter senedinin, Türkiye’de, Türk noterlerince gerçekleştirilmiş olan senetler gibi, resmî bir kimlik kazanabilmesi ve ispat gücüyle icra edilebilirlik açılarından, Türk noter senetlerine tanınmış olan ayrıcalıklardan yararlanabilmesi için, senedin gerçekleştirilmiş olduğu devletin yetkili makamının, Milletlerarası Sözleşme’nin öngördüğü hususları içeren bir apostili senede vurmuş olması (onay şerhini vermiş bulunması) tek başına yeterli olacaktır. Bu karşılık, noter senedinin gerçekleştirildiği yabancı devlet, yukarıda anılan Milletlerarası Sözleşme’nin tarafı konumunda bulunmuyorsa, bu durumda, yabancı noter senedinin, Türkiye’de, Türk noterlerince gerçekleştirilmiş olan bir noter senedi gibi resmî bir kimlik kazanabilmesi ve ispat gücüyle icra edilebilirlik açılarından Türk noter senetlerine tanınmış olan ayrıcalıklardan yararlandırılabilmesi, belgenin verildiği devletin yet-

kili makamının veya oradaki Türk konsolosluğunun ilgili memurunun, bu senede, gerçekleştirildiği ülke devletinin yetkili makamlarınca o devlet mevzuatında öngörülen usule uygun olarak düzenlendiğini içeren bir onay şerhi vermesi gerekecektir.

9. Noterlik Harcamalarının Yargılama Gideri Oluşu

Tasarı'nın yargılama giderlerinin kapsamını belirleyen ve 1086 sayılı Kanun'un 423. maddesinin karşılığını oluşturan 329. maddesinin (f) bendinde, resmî dairelerden, bu bağlamda noterlik dairelerinden getirtilen belgeler için yapılmış olan harcamaların da, yargılama giderleri bütünü içinde yer aldığı hususuna üstü kapalı da olsa vurgu yapılmıştır.

10. Noterlerin Çekişmesiz Yargıdaki Rolü

Tasarı'nın çekişmesiz yargı işlerinin kapsamına hangi hususların girdiğini tahdîdi değil de, tadadî bir biçimde sayma yoluyla belirleyen 388. maddesinde yer alan düzenlemede, çekişmesiz yargı işleri arasında, açıkça, noterlere, ilk defa göreve başlarken mahkemede yemin verdirilmesi işlemi (NK. m.37) ile noter evrâk ve defterlerinden alınarak başka yerlere gönderilecek örneklerin mahkeme tarafından tasdik edilmesi işlemine de yer verilmiştir (NK. m.9/2,3).

14

Tasarı'nın 389. maddesinde, çekişmesiz yargı işlerinde, kanunlarda aksine bir düzenleme bulunmadığı sürece, görevli yargı yerinin, sulh hukuk mahkemeleri olacağı hususuna vurgu yapılmak suretiyle, üstü kapalı bir biçimde olsa dahi, çekişmesiz yargı işlerinde, mahkemeler dışında başka mercilerin, bu bağlamda noterlerin de, görevlendirilebilmesine olanak verilmek istenmiştir. Yine, Tasarı'nın 391. maddesinin 3. fıkrasında, mahkemeler dışındaki resmî makamlara bırakılacak olan çekişmesiz yargı işlerinde uygulanacak usulün, ilgili özel kanunlarında gösterileceği hususu hüküm altına alınmıştır. Bu düzenlemeyle, bazı çekişmesiz yargı işlerinin, mahkemeler dışındaki resmî makamlara, bu bağlamda noterlere, bu işlerin mahkemelerce icrası evresinde işlerlik kazanan yargısal usullerin bireylere sağlamış olduğu hukukî güvencelere paralel ya da benzer güvenceler sağlayan usuller ile yine bu işlerin mahkemeler aracılığıyla gerçekleştirilmesi halinde, tesis edilen işleme karşı denetim çerçevesinde gidilebilecek olan hukukî mekanizmalara paralel ya da benzer güvenceler içeren hukukî mekanizmaların oluşturulması kaydıyla, bırakılabilmesi olanağı açıkça yaratılmış durumdadır. Bu bağlamda, daha ziyade bir olgunun yahut durumun tespiti, tevsiki ya da bildirilmesi biçiminde gerçekleşen, genelde menfaat bazında herhangi bir irdeleme ve değerlendirme

yapılmasını, bir anlamda yargılama sayılabilecek bir faaliyeti gerektirmeyen çekişmesiz yargı işlerinin, gerekli altyapı kurumları oluşturulmak kaydıyla, noterlere bırakılmasının hukuken mümkün kılınmasının kapısı aralanmıştır.

11. Noterlerin Tespit İşlemleri

Tasarı'nın 407. maddesinde, noterlerin, Noterlik Kanunu'nun 61. maddesi çerçevesinde yapmış oldukları olgu ve durum tespitlerinin saklı olduğu hususuna bir vurgu yapılmak suretiyle, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun delil tespitine ilişkin hükümleriyle teknik anlamda delil tespiti niteliği taşımasa bile, noterlerin yapacakları özel işler arasında yer alan tespit işleri arasında bir bağ, bir ilişki kurulmak istenmiştir. Bu çerçevede, bir kamu hizmeti gören ve kamu güvenine en ziyade mazhâr resmî görevli konumunda bulunan noterlerin, Noterlik Kanunu'nun 61. maddesi hükmü çerçevesinde, yapmış oldukları tespit işlemlerini içeren ve aynı Kanun'un 82. maddesinin son fıkrası uyarınca, aksi ispat edilinceye kadar içerikleri doğru kabul edilen tutanaklarının, mahkemelerde, inandırıcılık ve güvenilirlik açısından, yani ispat ölçüsü bağlamında, takdiri delillerden daha üstün bir güce sahip olacağı ve bu suretle yargı organlarının işini de önemli ölçüde kolaylaştırabileceği hususunun göz ardı edilmemesi gerekir.

Sonuç

Hukuk muhakemesinde hızlı ve adil bir yargılama yapılması, buna imkân veren usul kanunları ile mümkündür. Başka bir deyişle, yetersiz yasal düzenlemeler ile hızlı, adil ve güvenilir bir muhakeme yapılması mümkün değildir. 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu yürürlüğe girmesinden bugüne kadar yaklaşık otuz kez değiştirilmiştir. Bu değişikliklerin tümünde, geciken yargının hızlanması, daha basit ve daha ucuz bir yargının sağlanması amaçlanmıştır. Ancak bu değişiklikler genellikle, uygulamada görülen aksaklıkların ve şikâyet edilen hususların giderilmesine yönelik belirli maddelerin veya belirli kurumların değiştirilmesi biçiminde yapılmıştır.

Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu Tasarısı'nın hazırlanmasının en önemli nedeni, ülkemizdeki adil yargılanma hakkının sağlanabilmesidir.

Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu Tasarısı, 1086 sayılı Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu'na göre birçok yenilik getirmiş ve noterlere ilişkin düzenlemeler oldukça genişletilmiştir.

Tasarı'da, davaya vekâlette özel yetki verilmesini gerektiren hallerin arasına, davanın tamamında ıslah, yemin teklifi ve yeminin iadesi, başkasını tevkil, hakem sözleşmesi yapma, vekilin iflâsının istenmesi, konkordato teklifinde bulunma ve konkordatoya muvafakat verme, sermaye şirketleri ve kooperatiflerin uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırılması teklifinde bulunma ve bu teklife muvafakat etme, alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına müracaat, kanun yollarına başvurudan feragat, yargılamanın iadesi yoluna başvuru, hâkimlerin fiili sebebiyle Devlet aleyhine tazminat davası açılması ve ferdileştirmek suretiyle kişisel hakların takibi için dava açılması ve yürütülmesi halleri de ilâve edilmiştir. Bu bağlamda, *özel yetki verilmesini gerektiren işlemler arasına, Anayasa Mahkemesi'ne kişisel başvuruda bulunmanın da dâhil edilmesi uygun olacaktır.*